Jana Rezková, **Insularity and Connection in E. M. Forster's *Howards End* and *A Passage to India***

Posudek bakalářské práce

Jana Rezková se ve své bakalářské práci zaměřuje na interpretaci dvou klíčových termínů románového díla E. M. Forstera, „insularity" (uzavřenost) a „connection" (spojování nebo také otevřenost, rozuměj v mezilidských vztazích). Forster je analytik soužití lidí z různých prostředí (definovaných sociálně, národnostně nebo etnicky), a tak pozornost vůči odtažitosti, nedůvěře či neporozumění mezi reprezentanty těchto různých skupin a zároveň možnostem jejich soužití tvoří hlavní smysl jeho próz.
Východiskem práce J. Rezkové bylo studium významných esejistických textů, ve kterých se Forster této otázky dotýká, tj. především „Notes on the English Character", „What I Believe" a *Aspects of the Novel*; tak se jí podařilo definovat základní povahu oněch dvou pojmů, spočívající v touze po harmonii, po řádu, po překonání roztříštěnosti (fragmentation) moderní společnosti, a to jak v rovině obecné (odloučenost duchovní a materiální oblasti), tak čistě osobní. Dospívá přitom pochopitelně i ke známému Forsterovu výroku o nerozvinutém srdci (undeveloped heart) jakožto produktu britského soukromého školství, a ten jí mnohdy poskytuje klíčovou perspektivu při posuzování postav.
Zásadní část práce tvoří kapitoly zabývající se rozborem jednotlivých románů. Komentář je detailní, opírá se o řadu citátů z obou děl, podporujících autorčiny argumenty, i o důležité prameny sekundární. V těchto rozborových pasážích nejvíce oceňuji, že J. Rezková nepodléhá výchozí tezi o citové nerozvinutosti jako charakteristickém znaku anglického národa, ale ukazuje, jak ona „insularity" panuje na obou stranách vztahových rovnic (např. "However, this hostility towards foreigners does not seem to be uniquely English. The German part of the Schlegel family feels the same superiority over the English." 5). Snad ještě významnější než u románu *Howards End* je to v *Cestě do Indie*; díky tomu se autorce daří nevidět otázku koloniální přítomnosti Britů v Indii černobíle, ale ve větší složitosti, tak jak ji naznačuje dílo samo. V tomto ohledu tedy považuji autorčin přístup za citlivý.
J. Rezková si všímá i symboliky hojně uplatněné v obou románových textech, zejména základních symbolů domu, duhy (*Howards End*) a oblohy, respektive vesmíru (*Cesta do Indie*). Tento symbolický akcent, jímž Forsterovy romány výrazně překračují limity realistické tradice, dodává vztahům mezi jednajícími postavami širší perspektivu, všeplatný univerzální rozměr, jímž lidské děje nahlížíme. V souvislosti s forsterovskou symbolikou se proto ještě nabízí otázka významu dělící čáry mezi Brity a Indy, tak jak ji v *Cestě do Indie* představuje několikrát zmiňovaný Egypt (Port Saíd). Tento moment je v práci pominut. Domnívám se přitom, že nejde pouze o geografické dělítko kontrastující Evropu a Asii jako dvě naprosto rozdílná teritoria s rozdílnými kulturami a způsobem života, ale že se jedná i o předěl psychologický, o otázku identifikace a jinakosti, o překračování hranic neznáma. Zajímalo by mě, jak se významy této symbolické „passage" (ve smyslu „crossing") jeví autorce práce.
Forster ovšem není jen analytik mezilidských vztahů, je i velký ironik. Lidské vztahy u něho nejsou nikdy čisté a harmonické, liší se pouze mírou pokřivenosti (a ta je dána nejrůznějšími příčinami). Jsem přesvědčen, že jeho komentáře proto nelze přijímat zcela bez výhrady a ani jeho řešení považovat za definitivní. V tomto ohledu je Forster typický anglický skeptik. J. Rezková si je toho prokazatelně vědoma, přesto však někdy podléhá jakoby upřímné snaze vidět v některých momentech určitější řešení: tak např. čajový dýchánek uspořádaný Cyrilem Fieldingem na koleji je jistě úspěšnější než čistě formální „překlenovací večírek" v anglickém klubu, ale i zde jsou přítomny rozpaky a obtíže (Azíz neprozřetelně pozve dámy k sobě domů a ony k jeho úděsu pozvání přijmou); paní Moorová by při přelíčení možná svědčila v Azízův

prospěch, ale její zdravotní (a zvlášť psychický) stav se před jejím odjezdem natolik zhorší a zájem o Indii tím natolik opadne, že její „zbožštění" vyznívá v konfrontaci s realitou vrcholně ironicky a „přítomnost" paní Moorové v Azízových a Godbólého vzpomínkách se vztahuje pouze k jejímu idealizovanému obrazu před marabarským incidentem. Zvlášť sporným se pak jeví autorčin předpoklad: "By putting all living things on the same hierarchical level and by emphasizing the collectivity as opposed to individualism, Hinduism may offer a solution for unifying India." (32) Jak v jeho kontextu vyznívá fraška s tutlanou smrtí místního rádži, smrtí, která nesmí ohrozit rituál zrození boha, a také se špatně zvládnutými čluny? Zdá se mi, že tyto motivy značně podvracejí jakékoli zdání serióznosti v řešení otázky sjednocení. Vždyť konečně autorka práce na závěr správně připomíná, že Forster nechává vše otevřené.
Míra autorova ironického pohledu se mi tudíž zdá větší, než jak ji prezentuje J. Rezková. Stálo by jistě za úvahu věnovat se otázce ironie při nahlížení možného soužití i u románu *Howards End*. Lze i zde vysledovat tuto podvratnou úlohu ironie podobně jako v *Cestě do Indie*?
Přes tuto potřebu zpřesnění Forsterova autorského záměru se domnívám, že práce Jany Rezkové vyhovuje podmínkám stanoveným pro úroveň bakalářských prací, doporučuji ji k obhajobě a navrhuji, aby bylo na základě průběhu obhajoby rozhodnuto, zda ji hodnotit jako výbornou nebo velmi dobrou.

V Praze 3. února 2006

PhDr. Zdeněk Beran